

MLADEN ŠVAB (1945. – 2000.)

NIKŠA LUČIĆ

(Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb)

Kada sam se 1996. zaposlio u Leksikografskom zavodu »Miroslav Krleža«, za Mladena Švaba sam, dakako, već znao. Kada nas je nedavno napustio, mislio sam pak da poznajem veći dio njegova opusa. Danas, dok prebirem po njegovim papirima, podnescima, molbama i stručnim tekstovima, jasno mi je da puno toga ipak nisam znao. Iznenaden svejedno nisam, budući da me je Mladen u ovome razmjerno kratkom vremenu koliko smo se poznavali na takva iznenađenja naviknuo. Gotovo redovito čudio sam se rasponu njegovih interesa, još više mogućnosti i volji da dobar dio njih ovako ili onako stavi na papir, množini njegovih tekstova.

Ključne riječi za opis njegova opusa hrvatskog povjesničara jesu: enciklopedika, historiografija, biografija, bibliografija, Zagreb, kritika izvora, etnogeneza i slobodni zidari. Za današnjicu koju obilježuju specijalizirani stručnjaci, reklo bi se ponešto odveć (i značenjski opsežnih) ključnih riječi. Interesi rasuti, a život prekratak. Bit će da se tako i dogodilo da uz brojne tekstove nije stigao objelodaniti nijednu svoju autorsku knjigu. Iznimkom su samo *Zagrebačke ulice* (Zagreb 1994.), knjiga u kojoj su mu suautori bili Z. Gregl, I. Ružić i D. Težak.

Mladen se rodio i umro u Zagrebu. U Zagrebu je 1965. završio gimnaziju, a 1973. na Filozofskom fakultetu diplomirao povijest. Istu je godinu proveo kao zaposlenik Historijskog arhiva u Zagrebu (danas Državni arhiv u Zagrebu). Kao stipendist Fonda za naučni rad istodobno je upisao poslijediplomski studij pomoćnih povijesnih znanosti na Filozofskom fakultetu u Zadru, gdje je 1977. i postignuo stupanj magistra znanosti. Radio je potom 1978.–81. u zagrebačkom Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske (danas Hrvatski institut za povijest), da bi se 1. travnja 1981. zaposlio u Leksikografskom zavodu i u njemu proveo gotovo 20 godina.

Zavod mu, dakle, za razliku od Zagreba, ipak nije bio prvom i jedinom životnom postajom: u njega je došao u 35. godini s određenim životnim i stručnim iskustvom. Neke od ključnih riječi (kritika izvora, slobodni zidari) već su bile tu: u magistarskom radu iz 1977. (objavljenom u *Historijskom zborniku* 35/1982 s naslovom *Prilog kritici odlomka »Kronologije«, djela pripisivanog arhiđakonu goričkom Ivanu*) i raspravama o ulozu slobodnih zidara u povijesti hrvatskih zemalja te o literaturi o njima u *Časopisu za suvremenu povijest* 1978. i *Gordoganu* 1980. Potonjoj će se temi opetovano vraćati, posljednji put zamašnije u *Časopisu za suvremenu povijest* 1997. godine.

Uz *Zagrebačke ulice* i poneki kraći tekst, Zagrebu kao istraživačkom izazovu ponajbolje je odgovorio (barem od realiziranih njegovih zamisli) priređivanjem i dopunjavanjem Buntakove *Povjesti Zagreba* (Zagreb 1996.). Dobro upoznat s problemima i literaturom o hrvatskim etnogenetskim pitanjima kao i uopće o onima iz naše najranije povijesti, pisao je o njima više puta. Priredio je pretisak Tomašićeva hrvatskog prijevoda spisa Konstantina Porfirogeneta *De administrando imperio*, dodavši mu i prijevod careva spisa *De thematibus* iz rukopisne ostavštine Nikole Tomašića (Konstantin Porfirogenet, *O upravljanju carstvom*, Zagreb 1994.). Zagrebački mu je Filozofski fakultet 1989. prihvatio temu za doktorski rad pod naslovom *Pojava Hrvata na istočnoj obali Jadrana i u njezimu zaleđu*. Različite

okolnosti u 1990-ima, poglavito ulazak enciklopedike na velika vrata u Mladenova misaona i istraživačka obzorja, dovele su do toga da mu je Senat Sveučilišta u Zagrebu u ožujku 1999. odobrio pokretanje postupka za stjecanje doktorata znanosti izvan doktorskog studija na istom fakultetu, no s novom temom o Mati Ujeviću i *Hrvatskoj enciklopediji*.

I ovdje se vraćam Zavodu. Prvo stoga što sam siguran da je Mladenov interes za Ujevića i *Hrvatsku enciklopediju* ne samo izrastao, nego bio upravo uvjetovan njegovim radom u Zavodu. Potom stoga što su preostale ključne riječi iz njegova opusa to postale upravo zbog rada u *Hrvatskome biografskom leksikonu*, u kojem je ostavio razmjerno najveći dio svojih tekstova. Nužnost praćenja recentne historiografske produkcije rezultirala je njegovim brojnim prikazima, ocjenama i recenzijama knjiga. Od periodičkih publikacija osobito je sustavno pratio *Arhivski vjesnik* i *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu* i redovito izvješćivao o njima. Sudionikom mnogih znanstvenih skupova i autorom priloga u pripadajućim zbornicima najčešće je bio problematizirajući upravo historiografiju o pojedinim pitanjima ili osobama. Suzdržan spram novih strujanja u njoj, stavove je znao artikulirati i oštrije, što je dovodilo i do polemika. U njima se pokazao neosporno vještim. Od novijih, pamtim nedavnu polemiku sa D. Sagrakom u *Vijencu* oko M. Šufflaya, s čijim se radom susretao od mladosti. Šufflay ga je zaokupljao trajno i tu se još štošta moglo očekivati. Mladen je svojim perom dostojno ispratio mnoge zaslužnike, među ostalim S. Antoljaka, M. Despot, V. Foretića, B. Grafenauera, F. Hauptmanna, I. Karamana, N. Klaić, K. Krstića, J. Šidaka i F. Zwittera, zacijelo stoga što ih je osobito cijenio, no vjerujem i zbog iskustva »biografije« u *Hrvatskom biografskom leksikonu* kao specifična modusa pisanja o prošlosti. U tom je leksikonu i korijen, poticaj njegovu akribičnu sastavljanju brojnih bibliografija. Svoje je radove, zapažanja, osvrt, kritičke i polemičke napise objavljivao u mnogim časopisima, najviše u *Historijskom zborniku*, *Gordoganu*, *Časopisu za suvremenu povijest*, *Arhivskom vjesniku* i *Radovima Leksikografskoga zavoda »Miroslav Krleža«*. Zavodsko uredničko iskustvo zacijelo mu je bilo dragocjeno pri priređivanju ili

suradnji na objavljivanju više pretisaka i kritičkih izdanja, u čemu se pokazao vrsnim stručnjakom. Osim nekih već spomenutih knjiga, u ovoj su skupini i *Naše nebo* Otona Kučere (Zagreb 1995.), *Politički zemljopis hrvatskih zemalja* (Zagreb 1995.) i *Usud hrvatskih zemalja* (Zagreb 1997.) Ive Pilara, *Tužna povijest Hercegovine zemlje 1437.–1482.* Bare Poparića (Zagreb 1997.) te *Hrvatska narodna samobitnost* Filipa Lukasa (Zagreb 1997.). Po prirodi svojega posla, Mladen se zanimao i za strana leksikografska izdanja te povremeno o njima i pisao (*Lexikon des Mittelalters*, *Enciklopedija Slovenije*). Njegova publicistička djelatnost, u 1980-ima razvidna osobito u zamašnoj suradnji u *Oku*, u 1990-ima je poprimila neslućene razmjere i teško ju je uopće »pohvatati«. Pisao je, među ostalim, u *Startu*, *Nedjeljnoj Dalmaciji*, *Globusu*, *Hrvatskom slovu*, *Večernjem listu* i *Vjesniku*, no čini se ipak najviše u *Vijencu*. Najčešći su poticaji tim njegovim napisima bile različite obljetnice, ali je uspješno izbjegavao zamke prigodničarstva. Od leksikografskih publikacija u novije je vrijeme bio suradnikom *Hrvatskog leksikona* (1–2, Zagreb 1996.–1997.) i hvaljenog leksikona *Tko je tko u NDH* (Zagreb 1997.), a pisao je i za više zavodskih izdanja.

Iza Mladena ostalo je puno neostvarenih želja i započetih poslova. Možda je najviše žaliti za planiranom monografijom o Mati Ujeviću, odnosno za njegovim radom na povijesti Leksikografskoga zavoda. Posljednje što je učinio, desetak dana prije kraja, bilo je upravo sudjelovanje na znanstvenom skupu u povodu 50. obljetnice Leksikografskoga zavoda. Njegovo će izlaganje pod naslovom *Katalog bibliografije Leksikografskog zavoda kao preduvjet ostvarenja nakladničkog programa Zavoda 1950.–1971.* u tiskanu obliku u našim *Radovima* (10) ostati svojevrsnim zbogom kući za koju ga je toliko toga vezivalo. Zavod je pak, prihvativši riječi J. Šidaka u preporuci od 12. veljače 1981.: »Uvjeran sam da će mr. Mladen Švab svojim temeljitim poznavanjem hrvatske povijesti, kritičkim smislom i savjesnošću moći potpuno ispunjavati dužnost stručnog urednika za koje se mjesto sada natječe¹«, dobro postupio.

Mladena su, među ostalima, poznavali zagrebački bibliotekari, arhivisti, muzealci, antikvari i mnogi drugi. Širok krug poznanika veselio ga je i imponirao mu, a u svojoj znanstveno-kulturnjačkoj okolini jednostavno je bio »doma«. To mu je odijelo skladno pristajalo.

Svojoj je »bazi«, *Hrvatskome biografskom leksikonu*, ostavio više od 150 autorskih članaka. Ako je katkad i bio pomalo razbarušen, na intervencije galamio nije, uvijek spreman prihvatiti dobronamjerne sugestije. Kako je u našim životima, uz onu znanstvenu i stručnu, ne manje bitna i ljudska, komunikacijska i ina sastavnica – riječ-dvije i o njoj. Nemamo je svi u istoj mjeri i ne znamo svi ljudima oko sebe, suradnicima i kolegama, život učiniti ugodnijim i ljepšim. Mladen ju je apsolutno imao. Bio je prije svega simpatičan i smiren. Kao stariji kolega iz struke, bio je srdačan i susretljiv. Znao je puno, a ako nekad i ne bi znao izravan odgovor, znao je uputiti ili na literaturu ili na osobu koja bi mogla znati. No ovdje i nije toliko bitno koliko je znao, već je li želio i htio pomoći. Jest. Dapače, nekoliko puta njegova mi je pohvala bila poticajem. Hvala mu na tome. I takva ću ga pamtit. Vjerujem i ostali članovi Uredništva *Hrvatskoga biografskog leksikona* i zaposlenici Leksikografskoga zavoda »Miroslav Krleža«.

SUMMARY. This contribution presents Mladen Švab's short biography, describing the professional activities and scientific research of the recently departed historian and lexicographer. His editorial work in the *Croatian Lexicon of Biographies* published by the Lexicographic Institute *Miroslav Krleža* was crucial for the comprehensiveness of his historiographical opus, covering encyclopedism, historiography, biography, bibliography, history of Zagreb, and critique of historical sources, Croatian ethnogenesis, and freemasonry.

¹ Dosje ŠVAB, Mladen, u Općem odjelu Leksikografskoga zavoda »Miroslav Krleža«.